

Tegel

Nr 2 1985

Ett strå vackrare

KANIK tillverkar både gult, brunt och rött fasadtegel av högsta kvalitet och är ensam i Sverige med hålkältegel. Andra specialiteter är marktegel och fasadtegel av skifferlera från Helsingborg.

HAGA, ett modernt bruk med hundraåriga traditioner. Rött och brunt tegel som även kan beställas i olika och även blandade nyanser. En sådan blandning kallar vi Gripsholms Blandning. Detta ger helt nya möjligheter att skapa spännande fasader.

KLIPPAN, ett annat av de skånska bruken, har utvecklat en lång tradition där man tar tillvara teglets keramiska egenart. Till de röda, rosa och bruna sorterna har man nu lagt det speciella slagna teglet.

Stockholm
Tel: 08-92 00 30

Sala
Tel: 0224-175 00

Göteborg
Tel: 031-50 07 70

Malmö
Tel: 046-474 00

Stråbruken ab

BYGGPRODUKTER · TEGEL · KALK · DOLOMIT

Tidskriften Tegel

Box 12, 640 24 Sköldinge, 0157-505 50

Ansvarig utg: Hans Gardehall

Produktion: Nils Plöjel, Mölle

Tryckeri: Ljungbergs, Klippan

Innehåll

HSB, Runby Backe 4

Kv. Bäckén, Göteborg 6

Industribyggnader, Malmö 8

"Vem garanterar garantierna?" 9

Tegelteknik 11

Stadshus o Bibliotek, Laholm 16

Tegelinfo. Svensk Tegelkontroll 19

Internationell utblick. Roubaix 20

Böcker om tegel 22

Omslaget:

Kv. Klara i Malmö med rosa, spånat fasadtegel från Östra Grevie tegelbruk.

Foto i detta nummer: Nils Plöjel

Om källan uppges är eftertryck tillåtet.

Tegel

Tidskrift för

Sveriges Tegelindustriförening

Nr 2 1985 Årg 75 ISSN 0040-2117

TEGELBRUK

anslutna till Sveriges
Tegelindustriförbund

PRODUKTER

Officiell
tillverknings-
kontroll

Gult
tegel

Rött
tegel

Brunt
tegel

Mark
tegel

Mur
tegel

FÖRSÄLJNING

BARA

AB Bara Tegelbruk
230 40 Bara
040-44 71 84, 44 71 85

Sydtegel AB
Fersens väg 16
211 42 Malmö
040-787 70

HAGA

Haga Tegelbruk
199 91 Enköping
0171-214 76

Stråbruken AB
Box 4505
191 04 Sollentuna
08-92 00 30

KANIK

AB Kaniks Tegelfabrik
237 00 Bjärred
046-474 00

Stråbruken AB
Box 4505
191 04 Sollentuna
08-92 00 30

KLIPPAN

Klippans Tegelbruks AB
Box 50, 264 00 Klippan
0435-140 65

Stråbruken AB
Box 4505
191 04 Sollentuna
08-92 00 30

MINNESBERG

Minnesbergs Tegelbruks AB
233 00 Svedala
040-48 52 40, 48 52 50

Sydtegel AB
Fersens väg 16
211 42 Malmö
040-787 70

SKÖLDINGE

Sköldinge Byggelement AB
Box 9, 640 24 Sköldinge
0157-503 70

Sköldinges armerade
tegelement säljs
direkt från Sköldinge

SLOTTSMÖLLAN

Slottsmöllans Tegelbruk
Box 128, 301 03 Halmstad
035-11 80 54

Sydtegel AB
Fersens väg 16
211 42 Malmö
040-787 70

VITTINGE

Vittinge Tegelbruks AB
740 41 Morgongåva
0224-612 80

Vittinges taktegel
säljs direkt
från Vittinge

ÖSTRA GREVIE

Östra Grevie Tegelbruk AB
235 00 Vellinge
040-48 70 06, 48 73 72

Sydtegel AB
Fersens väg 16
211 42 Malmö
040-787 70

Boos

HSB Runby Backe

Arkitekt:
György Korodi
HSB, Region Öster

Byggherre:
HSB, Norra Stor-
stockholm
Bostadsrättsföreningen
Runby Backe

Entreprenör:
Konsortiet Framtidsbo-
städer 85 ABV/JM

Tegel:
Sockelpartier: Kanik
Läderfärgat, trådkuret
Övriga ytor: Östra Gre-
vie Terrakotta, trådkuret

"Ur förvaltningssynpunkt det enda raka!" anser HSB om fasader i tegel.

Till sitt framtidsbygge på bostadsutställningen Bo 85 valde man därför alldeles självklart fasadtegel till samtliga huskroppar. Även omgivande murar och pergoler är uppförda i tegel av samma typ som i fasaderna.

Husen omfattar 43 lägenheter som alla har stora balkonger och förrådsutrymmen. Även de gemensamma utrymmena är generöst tilltagna. Man har genom detta velat minska kvalitetsskillnaderna mellan flerbostadshus och villor.

Kv. Bäckén Göteborg

Arkitekt:
Bengt Billén
HSB, Region Väster

Byggherre:
HSB, Göteborg Bostads-
rättsföreningen Linné

Entreprenör:
JM-Bygg

Tegel:
Östra Grevie Terrakotta,
trådkuret

En fin leverans av Terrakotta-fasadtegel från Östra Grevie tegelbruk till detta stolta bygge vid Linnégatan i Göteborg. Teglets speciella gulbruna nyans möter elegant balkongernas och entrépartiernas vinröda kulör.

Till detta bygge liksom till flertalet andra i tidningen visade, har Sköldinge Byggelement levererat prefabricerade, spännarmerade tegelbalkar i olika standard och specialutförande.

ABA-Systems har precis färdigställt sin nya fastighet i Malmö.
Väggarna är murade i Kaniks trådkurna Antik. Arkitekt är Stefan Thörnkvist.

Tryckeritekniks lokaler är ytterligare ett helt färskt nybygge, likaså i Malmö.
Här valde arkitekten Olle Rex Kaniks trådkurna Korall till fasaderna.

Vem garanterar garantierna?

"Byggbranschen saknar kvalitetskultur", hävdar i en facktidsskriftsartikel nyligen en framstående representant för samma bransch som vi tillhör.* Artikeln berör engagerat, initierat och med pedagogisk skärpa, vad som egentligen kan och bör förstås med kvalitet och kvalitetsansvar i byggandet.

Uppgifter och ansvar för de olika aktörerna i byggprocessen – från programstadium till förvaltning och nyttjande av byggnaden – definieras och avgränsas allt klarare och allt mer professionellt genom metoderna och rutiner utveckling. Detta borde leda till otvetydigare förväntningar och prestationer aktörerna emellan. Men verklighetens alla klagomål och tvister visar, menar artikelförfattaren, på fortsatt omfattande oenighet i bedömningarna. Det är i den långa serien av säljare/köpare-uppgörelser i byggprocessen, som branschens brist på kvalitetskultur slår igenom. Kortsynt prioriteras priset på bekostnad av "kvalitet" och långsiktig totaloptimering till fördel för samtliga intressenter.

Helt visst bör man ifrågasätta giltigheten i omdömet om byggbranschens kvalitetsmedvetande. Uttalandet är väl i själva verket en både sympatisk och, vilket väl just var syftet, braskande signal i den aktuella debatten om kvalitet och ansvar inom byggverksamhet och byggnadsförvaltning i vårt land. Det uppmanar till medvetenhet och självkritik inför en framtid, som ytterligare skärper kraven på byggprocessens aktörer.

Efterkrigsboomens och miljonprogrammets trygga produktionsutvecklingsfas för svensk byggmaterialindustri och för entreprenörledet har för länge sedan ersatts av en situation, där en starkt minskad marknad dikterar villkoren för överlevande. Den fortlöpande anpassningen kräver anspänning, kunskande och resurser. Samhällsutvecklingen med åtföljande lagar och regleringar, t ex på områden som säkerhet,

miljö och konsumentskydd, fortsätter att ställa krav på förnyelse. Det ropas på "ansvar", och "garantier" utfästs eller utkrävs i allt fler sammanhang.

Varje åtgärd, som bidrar till att uppfylla intressenternas befogade förväntningar och behov, i byggandet liksom i boendet, är självklart eftersträvansvärd. När det gäller ansvar och garantier är det då viktigt, att intressenterna vinnlägger sig om en realistisk syn på utfästelser och klausulers faktiska värde och innebörd. Utvecklingen går nog här mot former för ansvar mera för en given "funktion" än för en isolerad materialkomponent. I vår egen delbransch kan detta t ex innebära ansvar inte bara för tegelstenen, bindemedlet eller murningen var för sig utan för hela fasadens eller murens riktiga funktion i byggandet.

Denna utveckling leder till närmare samverkan mellan olika aktörer i byggbranschen. Aktörer som har kunskande och resurser nog att ge garantier ett reellt värde.

Vad "garanterar" då, att sådana aktörer finns? Svaret är entydigt: De är lönsamma, överlevande företag. Det torde vara i undantagsfall, som en konkursförvaltare kan ge långtidsgarantier.

Svensk tegelindustri kan vara ett konkret, belysande exempel på den här problematiken. Inom branschen bedrivs och befrämjas ett omfattande utvecklingsarbete på skilda områden. Detta organiseras ofta i branschföreningens, Sveriges Tegelindustriföreningens, regi och då gärna i samverkan med andra branschorganisationer eller tillsammans med akademiska eller andra ledande forsknings- eller provningsinstitut. Genom STIF deltar medlemmarna också i ett mycket betydande nordiskt och annat internationellt branscharbete, i vilket Sverige som litet tegelland jämfört med många partners har mycket att lära och vinna. En central uppgift för STIF är informations- och

upplysningsverksamhet genom tidsningsutgivning, kataloger, broschyrer, handböcker, tekniska meddelanden, utredningar, symposier och konferenser, myndighetskontakter etc.

Alla dessa insatser engagerar alla STIFs medlemsföretag och förutsätter deras långtgående medverkan, finansiellt och på annat sätt. Härtill kommer det betydande utvecklingsarbete, som läggs ned direkt av STIF-tegelbruken, var för sig eller i samarbete med medlemmarna emellan.

På detta sätt utvecklas både företag och bransch till fördel för samtliga intressenter – ägare, medarbetare, kunder, leverantörer, samhälle och andra. Det är de kunniga, driftiga, lönsamma och överlevande företagen som ensamma drar lasset, men deras insatser kommer i stor utsträckning också andra, mindre ambitiösa och seriösa, aktörer till del. Inte sällan försvårar ändock dessa senare de utvecklingsdrivande företagens verksamhet genom kortsiktig och ansvarslös konkurrens, vars verkan till sist går ut över andra intressenter. Vi känner igen mönstret: oansvariga priser och leveranslöften, bristfällig leverans och kvalitet, ouppfyllda garantiåtaganden, kreditförluster för leverantörer och långivare, ofta i upprepade "smarta" konkurser. I detta sista hänseende funnes det, visar erfarenheter även från vår bransch, utrymme för större professionalism och vidsyn hos både reguljära kreditinstitut och mer udda finansiärer, bland dem statliga och kommunala institut av skilda slag.

Tage Nygren

*Gunnar Rosenborg: Kvalitet – vad är det? Byggarunytt nr 2, maj 1985.

Inte gult.
Inte brunt.

Inte rosa.

Men Cambria.

Ett helt nytt, helt unikt tegel från Slottsmöllan.

SLOTTSMÖLLANS TEGELBRUK

Försäljning, prover och ytterligare information, kontakta Sydtegel.

040/787 70 031/87 0270, 08/45 25 50.

Tegelstenar och tegelskift, som standard och specialprodukter

Att sättas in i din samlingspärm

Som standardprodukt har en tegelsten, tekniskt sett, ett visst utseende och vissa, bestämda egenskaper.

Ett spännarmerat tegelskift, som standardprodukt, är också känd och kan definieras som de enkla, raka tegelbalkar som används, och under lång tid använts, att överbygga muröppningar med.

Men i takt med, att arkitekter och andra projektörer alltmer värnar om och intresserar sig för (och tillåts intressera sig för) byggnadens totala kvalitet och gestaltning, har ett allt större behov av mera arbetade lösningar och detaljer uppstått.

Många uppgifter härvidlag löses på ett utmärkt sätt med den vanliga stan-

dartegelstenen, detta oändligt varierbara byggelement, men ett behov av speciallösningar förefinns definitivt också.

Sveriges kvalificerade tegelindustri står väl rustad att tillgodose detta behov genom tillverkning av olika specialprodukter, varav en del olika exempel presenteras här.

Tegelstenar som standardprodukter

Allmänt

– Tegelstenar är murstenar av tegel, det vill säga huvudsakligen av bränd lera.

– Tegelstenar är rätvinkliga och parallelepipediska.

– Tegelstenar indelas med hänsyn till användningen i murtegel och fasadtegel. Murtegel är avsett för murar som ej utsätts för klimatiska påfrestningar. Några krav på utseendet ställs inte heller. Fasadtegel däremot är avsett för murar som blir utsatta för klimatiska påfrestningar och skall vara frostresistent vid provning. Man ställer också speciella krav på utseendet.

– Tegelstenar indelas med hänsyn till utformningen i massivtegel, fåhålsteget och månghålsteget. Med fåhålsteget menas tegel med högst 8 genomgående hål per sten och med månghålsteget menas tegel med fler än 8 hål.

Format

Tegelsten tillverkas som standard i fyra olika olika format.

	Längd	Bredd	Höjd
Normalformat	250 x	120 x	62
Beklädnadsformat	250 x	60 x	62
Modulformat	287 x	87 x	87
Mindre modulformat	287 x	87 x	62

Beteckningar

Av en korrekt beteckning för tegel skall framgå:

– Murtegel eller fasadtegel

– Färg

– Ytbehandling

– SIS 22 21 04

– Längd, bredd och höjd

– Hålutformning

– Densitetsklass

– Hållfasthetsklass

Ex.: Fasadtegel, gult, trådkuret, SIS 22 21 04, 250x120x62, 19-hål, 1,5/35.

Uppgifter om teglets klassning och leverantör framgår av märklappar i tegelpallen eller finns tryckt på förpackningen.

Densitet

Tegelsten indelas med avseende på genomsnittlig bruttodensitet i fyra densitetsklasser.

Densitetsklass	Densitet i kg/m ³
1,3	max 1390
1,7	1600-1790
1,9	min 1800

Massivtegel skall ha en densitet lägst klass 1,5.

Tryckhållfasthet

Tegelsten indelas med hänsyn till tryckhållfasthet i fyra tryckhållfasthetsklasser.

Hållfasthetsklass	Medeltal av 10 värden min (MPa)	Medeltal av de 5 lägsta av 10 värden min (MPa)
25	25	21
35	35	30
45	45	39
60	60	53

Tegelstenar som specialprodukter

Tegel i fasaderna erbjuder stora möjligheter till detaljbearbetning, något som utnyttjas alltmer i dagens byggande, för att ge husen individuella och uttrycksfulla fasader.

Vinkelstenar och tegelstenar med radier utnyttjas i listverk och pelare för att understryka och markera olika delar av byggnadens fasader.

Där hela huskroppen eller delar av den förses med spetsiga eller trubbiga hörn erbjuder vinkelstenar en enkel och klar lösning.

Vid vinklade fönsternischer, murade med fasade tegelstenar kan, förutom den estetiska effekten, även ett förbättrat ljusintag uppnås.

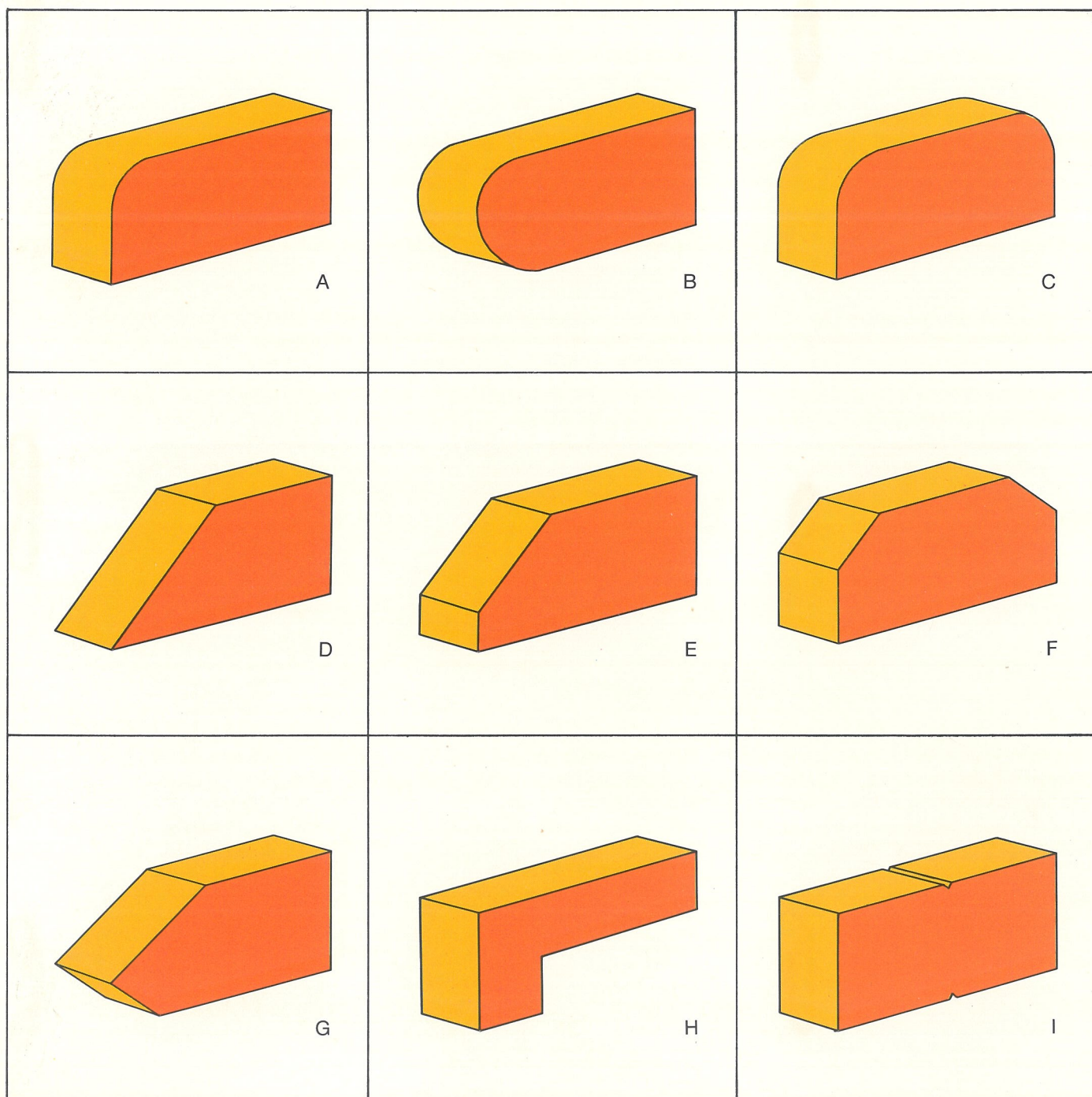
Utkragade fönsterbröstningar kan avslutas med fasade stenar.

Exemplen kan mångfaldigas.

Specialtegel av typerna A och C (nedan) kan användas som avslutande murkrön, vilket t.ex. skett på trädgårdsmurarna vid HSB-bygget, Runby Backe, som är redovisat i detta nummer av "Tegel".

Bland de olika typexemplen på specialstenar, som visas här utgör de två sista inga direkta exempel på, vad vi kan kalla formtegel. H visar en hörnsten avsedd att användas tillsammans med beklädnadstegel och I är en tegelsten tillverkad med hugganvisningar för användning vid murning med mycket kopp.

Alla de krav, som ställs på standardtegel uppfylls givetvis även av specialtegelstenar.

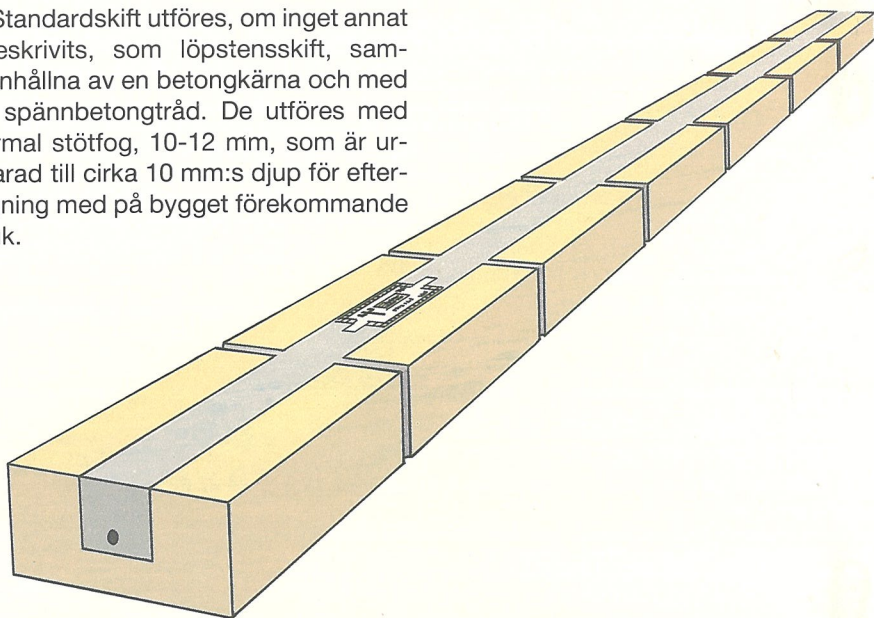
Tegelskift som standardprodukter

Spännarmerade konstruktionsskift i tegel från Sködinge är tillverkningskontrollerade av Kontrollrådet för Betongvaror och typgodkända av Statens Planverk. Produkterna är således märkta med Planverkets skyddade märke. De beräkningsmodeller som ligger till grund för tegelskiften är likaledes typgodkända.

Den påtagliga fördelen med de förspända skiften är, förutom den rationalisering av byggprocessen de medger, att omgivande murverk inte utsätts för några horisontallaster vid upplagen, utstansnings- och stjälpningsrisken är därför obefintlig.

Tegelskiften tillverkas så, att produkterna skall ha samma säkerhet och beständighet som tegelfasaden i övrigt.

Standardskift utföres, om inget annat föreskrivits, som löpstensskift, sammanhållna av en betongkärna och med en spännbetongtråd. De utföres med normal stötfog, 10-12 mm, som är ursparad till cirka 10 mm:s djup för efterfogning med på bygget förekommande bruk.

Tegelskift som specialprodukter

I den strävan som finns i dag, att genomarbota och nyansera arkitekturen, som tidigare nämnts, har Sködinges mera sammansatta tegelskift och konstruktionselement i tegel kommit att spela en allt större roll.

Man utnyttjar möjligheten att prefabricera delar av murverket, vilka sedan infogas i det övriga murverket.

Kombinationen, att klara avlastningsproblematiken och att samtidigt få komplicerade murverksdetaljer på plats, kan många gånger innebära fördelaktiga tidsvinster.

Nedan ett en och en halvstens rullskift, som valv och/eller mönsterband i fasaden, samt ett helt entréparti, färdigt att muras på plats.

Enheter som dessa tillverkas och levereras problemfritt i längder upp till cirka 10 meter.

Önskemål om speciella murmönster utgör givetvis inga problem och kan tillgodoses även om prefabskiften behöver göras så långa eller är så hårt belastade, att flerskiftsutförande erfordras.

Även mer komplicerade konstruktioner och former låter sig, som synes, pre-

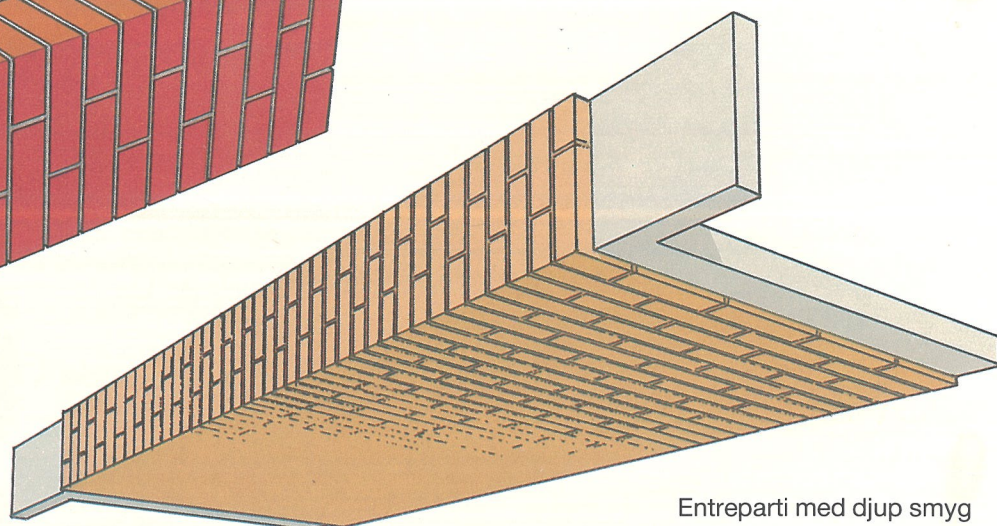
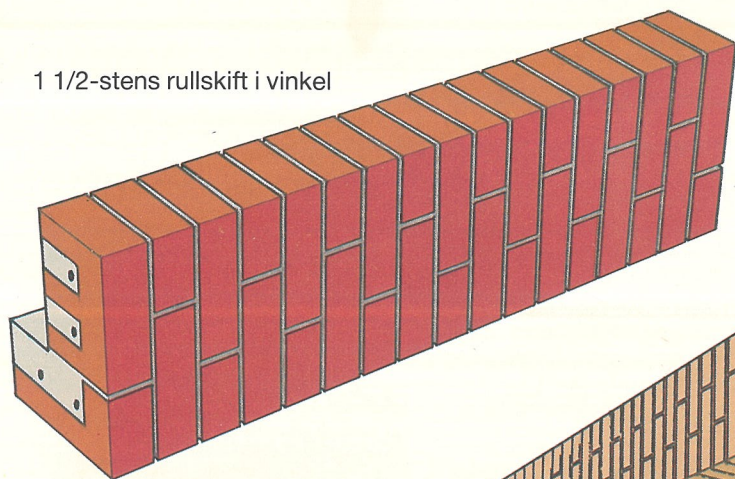
fabriceras. Fönster- och dörröppningarna i ett murverk inbjuder till intressanta lösningar, och variationsmöjligheterna för valvbågar och fönsterbågar är praktiskt taget obegränsade.

Nedan visas också en treskifts takfris med kvartsstens utkragningar och även här finns stora möjligheter att variera och berika fasadens uttryck.

Till konstruktionsskiften kan givetvis också specialtegelstenar av visat slag komma till användning.

1 1/2-stens rullskift i vinkel

Entréparti med djup smyg

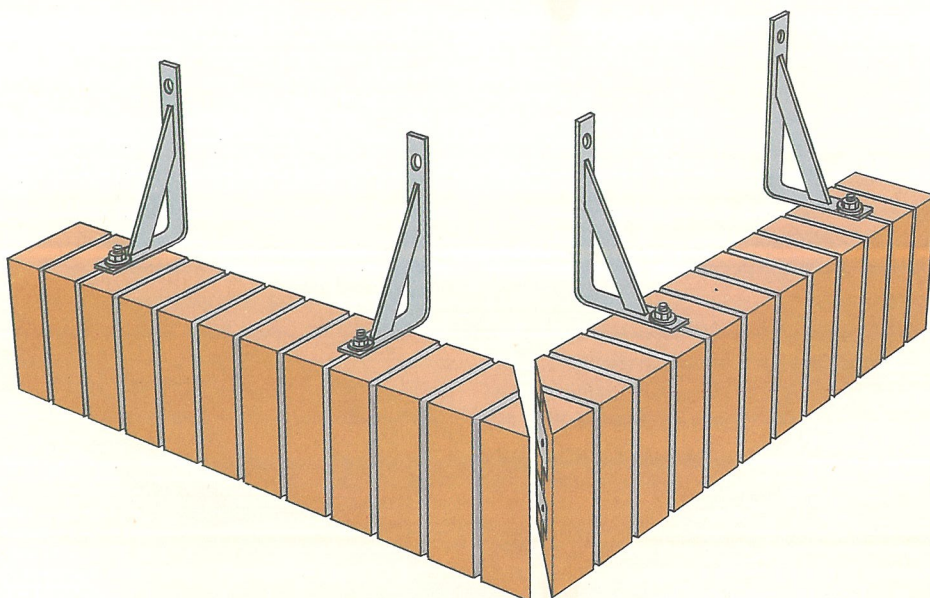

Tegelskift som specialprodukter (forts)

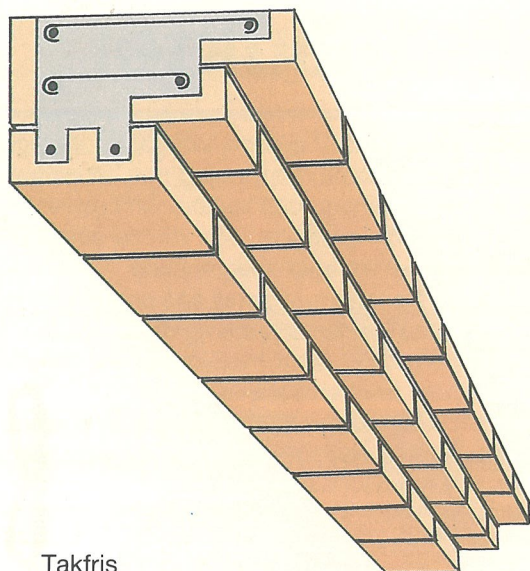
Även mer komplicerade konstruktioner och former låter sig, som synes, prefabriceras. Fönster- och dörröppningarna i ett murverk inbjuder till intressanta lösningar, och variationsmöjligheterna för valvbågar och fönsterbågar är praktiskt taget obegränsade.

Nedan visas också en treskifts takfris med kvartsstens utkragningar och även här finns stora möjligheter att variera och berika fasadens uttryck.

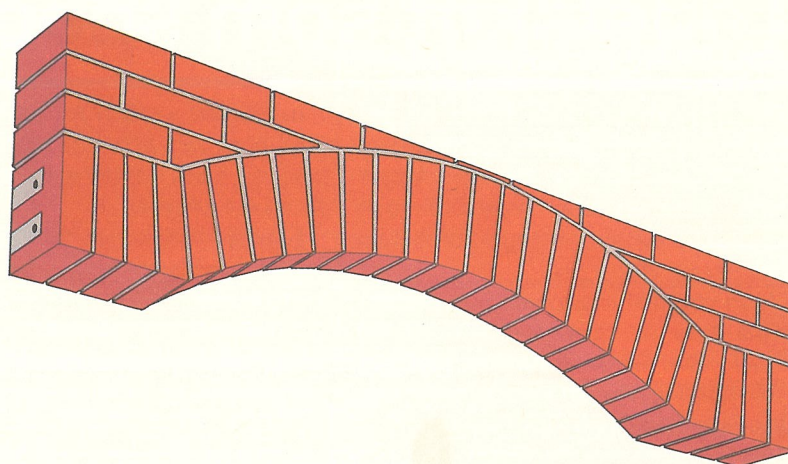
Till konstruktionsskiften kan givetvis också specialtegelstenar av visat slag komma till användning.

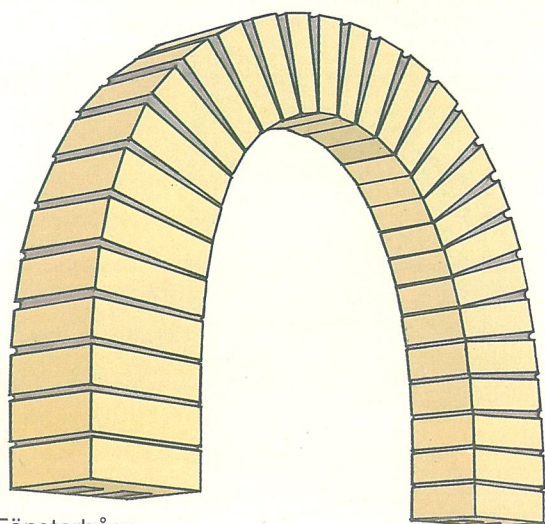
Konsolupphängt rullskift för hörn

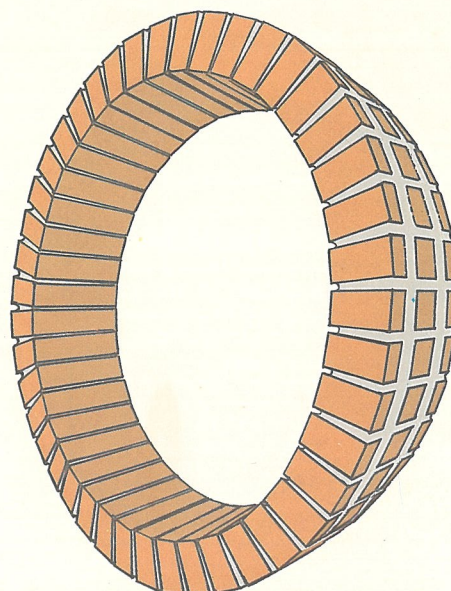
Takfris

Valvbåge

Fönsterbåge

Valvbåge

säljs genom Sydtegel

Vi vill visa vår bästa sida!

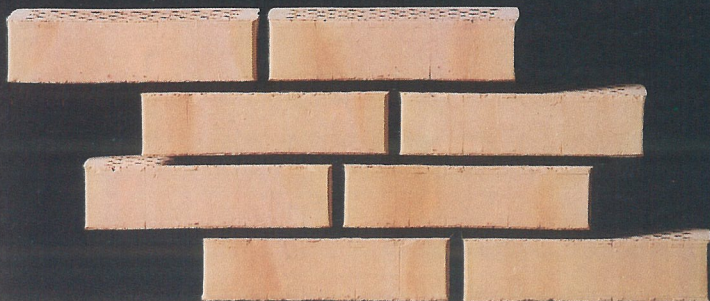
Baras nya tegel "STRUKTUR" tillverkas med den speciella avsikten att den så kallade baksidan skall vara godsida.

Från råttillverkningen, via bränningen och fram till sorteringen är det denna, den keramiskt mest intressanta, sidan vi prioriterar.

Denna sida är rustikare och mer varierad i både färg och yta. Genom den speciella hanteringen får vi fram ett mjukt färgspel från gult och beige ner mot ockra. Och i ytan små, fina veck och intryckningar som bildats helt naturligt.

"STRUKTUR" är alltså specialtillverkat. Ändå ligger det i samma prisnivå som standardtegel!

I bild ett utsnitt från P7 i Revinge, ritat av arkitekt SAR Mats Matsson, Bertil Matsson Arkitektkontor AB. Ett av de många fina byggen som murats i Baras "STRUKTUR".

Bara tegelbruk

Stadshus o Biblio

Den arkitekttävling angående ett nytt stadshus och bibliotek, som Laholms kommun inbjudit till, avgjordes 1982.

Tävlingen vanns av FFNS i Halmstad, vilka också sedan bedrivit projekteringen.

Byggnadsarbetena avslutades i våras och det framstår klart hur arkitekterna lyckats anpassa huset till stadens speciella karaktär.

Byggnaden, som är belägen vid stationsområdet och intill gamla tingshuset, har en gestaltning och volymmuppbyggnad, som väl ansluter till den skala, som råder i Laholm.

Fasadtegel, och speciellt rött fasadtegel, är typiskt för stadskärnan och det får följdriktigt gå igen här. Man har murat med ett rött, slätt fasadtegel från Slottsmöllans tegelbruk. Även valet av taktegel, rött enkupiigt från Vittinge, följer traditionerna och har också fått starkt stöd från stadsarkitektåll.

Huset disponeras så, att från en central förbindelsedel innehållande huvudtrappa, hiss och konferensrum utgår fyra flyglar. Den norra inrymmer bibliotek. Övriga flyglar inrymmer kommunens olika förvaltningar jämte matsal.

Byggnadens totala våningsyta är 7200 m², varav biblioteket upptar 1800 m².

tek i Laholm

Stadshus o Bibliotek i Laholm

Arkitekt: FFNS Arkitekter i Halmstad AB
Byggherre: Laholms Kommun
Entreprenör: JCC, Halmstad i konsortium med
Albert Bengtssons Byggnads AB, Laholm

Tegel: Rött, slätt fasadtegel från
Slottsmöllans Tegelbruk
Taktegel: Rött, enkupigt taktegel från
Vittinge Tegelbruk

Vad betyder märket, egentligen?

På förpackningar eller märklappar på tegel från STIF-bruken finns märket med pilen i cirkeln. Varför finns detta kontrollmärke där och vad innebär det för användaren av teglet?

Bakgrund

Tegelstenar har sedan flera decennier tillverkats och saluförts med hänvisning till officiella normer. Kvaliteten dokumenterades förr genom mer eller mindre regelmässigt utförda provningar men det var utan tvivel många gånger svårt för en köpare att avgöra, om den köpta produkten verkligen hade de egenskaper som utfästes och som utgjorde förutsättningen för teglets användning i det aktuella fallet.

Under arbetet med SBN 67 aktualiserades problemet och Kungl. Byggnadsstyrelsen tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att lägga fram förslag till officiell kontroll. 1968 blev arbetsgruppens förslag antaget av berörda parter under namnet SVENSK TEGELKONTROLL och verksamheten har sedan dess pågått i oförändrad form.

Organisation

Svensk Tegelkontroll har att

- övervaka att tillverkarnas produktion kontrolleras;
- övervaka att produkternas egenskaper överensstämmer med gällande normer, f n SIS 22 21 04;
- tillse att åtgärder vidtas om kvalitetsavvikelser konstateras;
- publicera förteckningar över anslutna och godkända tillverkare;
- följa den internationella utvecklingen på området.

Verksamheten administreras av ett KONTROLLRÅD och en KONTROLLBYRÅ. Kontrollrådet är sammansatt av representanter för Statens planverk, Statens provningsanstalt, Sveriges Byggnadsinspektörer och svensk tegelindustri. Rådet kan därutöver adjungera särskilda sakkunniga. Ordföranden är representant för Planverket. Kontrollbyrån förestås av en tjänsteman, som utses av Kontrollrådet och handlägger den löpande verksamheten.

Kontrollverksamheten i praktiken

Svensk Tegelkontrolls verksamhet har två huvudfunktioner:

- tillsyn av den interna tillverkningskontrollen hos de anslutna företagen – tillverkarna;
- uttagning av kontrollprover för provning vid auktoriserade provningsanstalter och utvärdering av provningsresultaten.

Den interna tillverkningskontrollen ska visa, att den enskilde tillverkaren har en tillfredsställande jämnhet och stabilitet i sin produktion. De uttagna kontrollproverna ska visa, att produkterna ligger på en kvalitetsmässigt godtagbar nivå i relation till SIS-normens krav. Provningsfrekvensen varierar med produktionsvolym och provningsresultatens relation till normkraven.

Auktoriserade provningsplatser är statens provningsanstalter samt Tegel-laboratoriet vid CBI. De viktigaste testerna vid provning avser mått, densitet, tryckhållfasthet och frostresistens.

Godkänd leverantör får märka sina produkter med Svensk Tegelkontrolls kontrollmärke:

Fördelar för köparen

Svensk Tegelkontrolls verksamhet har säkerligen drivit på tegeltillverkarnas kvalitetsförbättrande åtgärder och för köparen är det givetvis en stor fördel att kunna få tegelprodukter, vars kvalitet är väl definierad och kontrollerad.

För tegel med Svensk Tegelkontrolls godkännande föreskriver Svensk byggnorm ingen annan kontroll på byggplatsen än granskning av leveranshandlingar och märkning samt okulärbesiktning av teglet. För produkter, som inte är kontrollerade, föreskrivs uttagning av prover ur levererat tegelparti för provning enligt SIS-normen. Eftersom sådan provning tar flera veckor, kommer resultatet ofta för sent och dessutom ger ett enstaka prov ett mera slumpmässigt utfall jämfört med den kontinuerliga kontroll, som Svensk Tegelkontroll utövar.

Anslutna tillverkare

Samtliga medlemmar i Sveriges Tegel industriförening, som tillverkar fasad- och murtegel (se sid 3) är anslutna.

Inter- nationell utblick

"L'Alma Gare" i Roubaix Frankrike.

Genom sitt inrättade "L'Atelier Populaire d'Urbanisme" fick befolkningen i det aktuella området i Roubaix

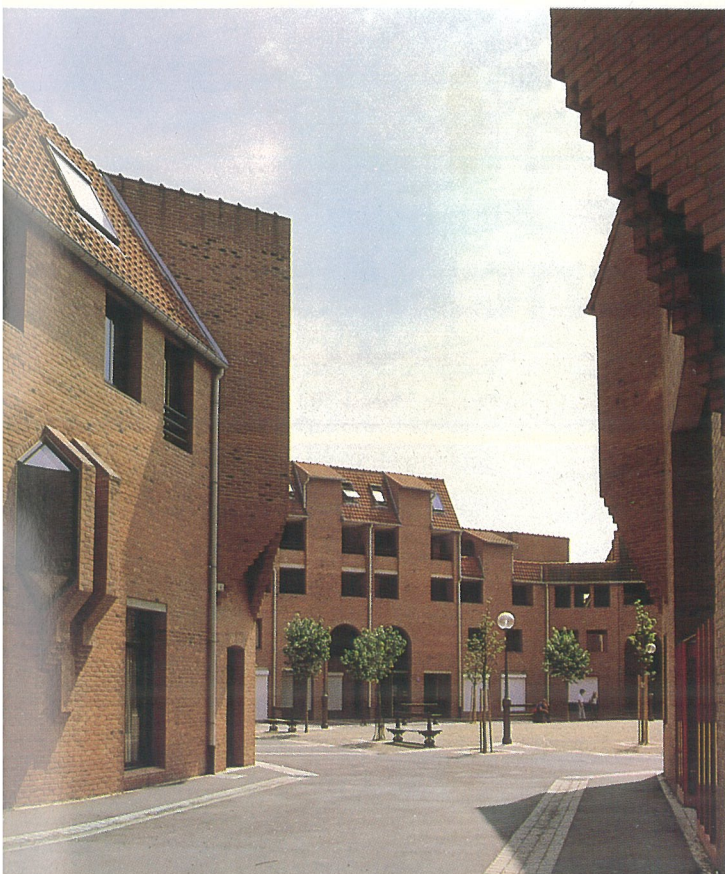
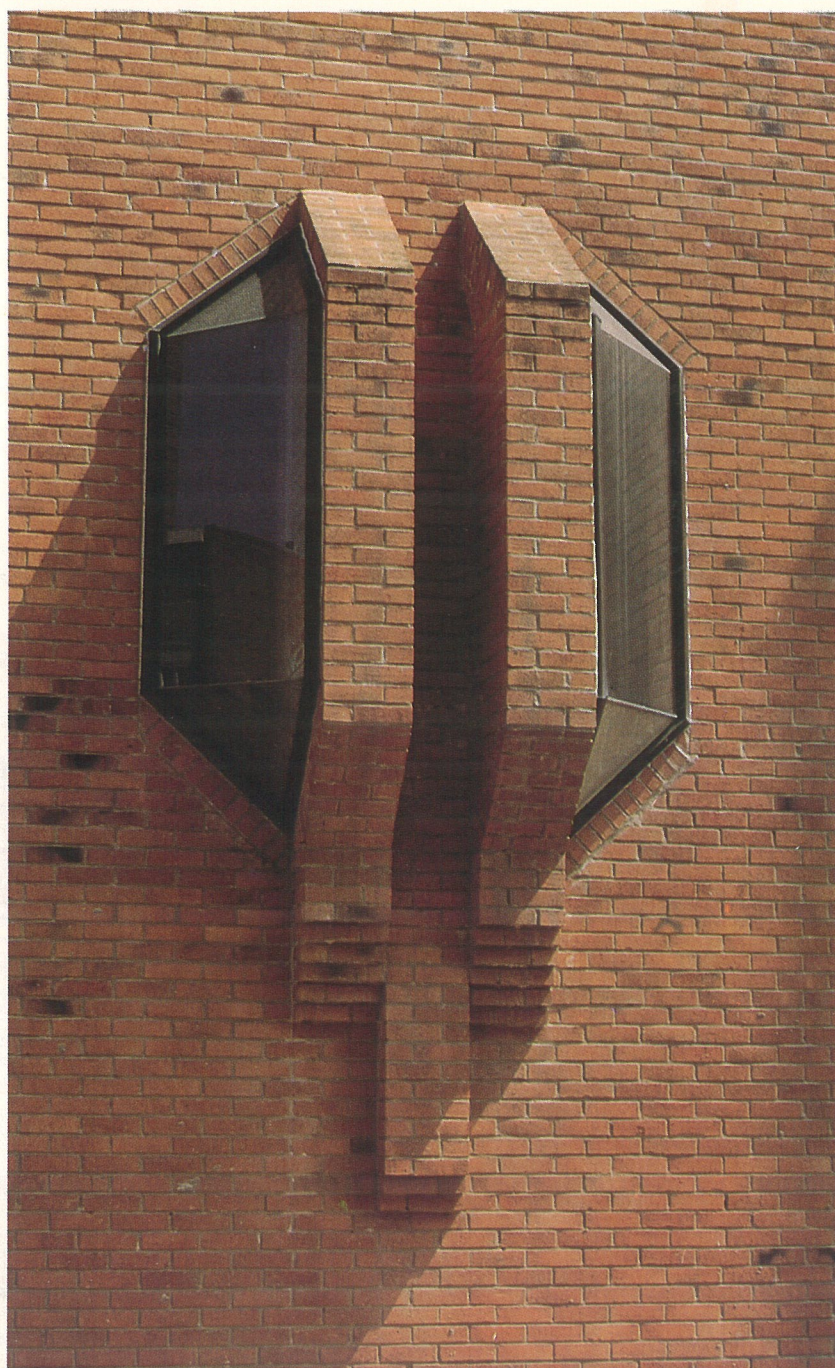

utse den arkitekt, Thierry Verbiest, som de hade störst förtroende för och som i andra liknande projekt visat känslighet för arkitekturens lokala uttryck. En arkitektur med tidlösa bruksvärden och som står i överensstämmelse med den lokala befolkningens livsmönster.

Thierry Verbiest: "Fasaderna ska integrera byggnaden i den åldriga stadsbyggnadsformen och bidra till att återföreina det gamla och det nya.

Detta förutsätter ett gemensamt språk, nämligen teglets! Att använda tegel i en sådan här omfattning och med en så rik uppsättning av detaljer var en utmaning. Men tack vare en entusiastisk byggare och murare med känsla för sitt arbete har här skapats outplånliga kvaliteter inför framtiden."

Boken om "Tegel"

Föreliggande bok, "TEGEL. Tillverkning – Konstruktion – Gestaltning", har sitt ursprung i ett examensarbete vid Chalmers Tekniska Högskola av de båda arkitekterna Jack Lindgren och Jan Moeschlin.

Deras syfte med boken har inte varit att ge en absolut heltäckande presentation av ämnet utan snarare att ge en inblick i en spännande del av vårt byggnadskulturella arv.

Boken vänder sig till arkitekter, byggare och alla andra som vill få en inblick i mureriets och tegelarkitekturens utveckling.

Den beskriver tegeltillverkning och murning, valvkupor, valvbågar och förband m m sett ur ett historiskt perspektiv.

Framställningen är lättillgänglig genom att boken är rikt illustrerad med foton och ritningar.

Författarna vill spegla sambandet mellan konstruktion och gestaltning genom att analysera ett urval av intressanta tegelbyggnader. Då murarkonsten nådde sin fulländning redan under gotiken finns ett rikt arv att hämta inspiration ur, menar författarna.

Under 1900-talet har teglets roll ändrats markant. Från att ha varit ett bärande stommaterial har det nu i huvudsak blivit ett buret ytskikt. I och med detta har de traditionella uttrycksmöjligheterna i den moderna skalmuren begränsats. I boken visar man på denna utveckling samt pekar på möjliga vägar till förnyelse av tegeltraditionerna.

Jack Lindgren & Jan Moeschlin

TEGEL

TILLVERKNING – KONSTRUKTION – GESTALTNING

De båda författarna framhåller: "Tegel är ett levande naturmaterial. Lernans sammansättning, bränning och behandling bidrar till att varje tegelsten får unika egenskaper. Som naturmaterial har teglet några ovärderliga förtjänster. Vi kan t ex se hur teglets tidsbeständiga jordfärger binder samman stilarkitekturens olika epoker i en harmonisk kontinuitet.

Vår fascination för tegel som arkitektoniskt uttrycksmedel ligger till grund

för denna bok och det är vår förhoppning att boken kan hjälpa till att skapa ett ännu vidare intresse kring tegelkulturen."

Byggtjänst ger ut boken och den kan beställas via följande adress eller telefonnummer:

AB Svensk Byggtjänst
Litteraturtjänst
Box 7853
103 99 Stockholm
Tel. 08-730 51 00.

Skånskt tegel

Intressant Årsbok

"Skånskt tegel" heter Skånes Hembygdsförbunds senaste årsbok. Den berättar om tegeltillverkning i Skåne från medeltid och in i nutid. Man kan också läsa om tegelbruket som blev industriminne och om sekelskiftets arkitektur.

Sven Rosborn avhandlar tegel under medeltiden och skriver om olika dåtida tillverkare samt en del om olika förbands- och valvtyper.

Tillverkningsteknikens utveckling under femhundra år behandlar Lars Bjerning. Bland annat ingår en lista över

278! tegelbruk, som fanns under andra hälften av 1800-talet. Han avslutar med en beskrivning, i ord och bild, från ett av landets modernaste tegelbruk.

Hans Ponnert skriver om tegelarkitekturen kring sekelskiftet och C G Lekholm om det lilla tegelbruket Bjersund, som genom en räddningsinsats i sista stund, blivit ett unikt industriminne.

Boken har naturligtvis stort provinssiellt intresse, men mycket av innehållet är ändå samtidigt så allmängiltigt, att boken bör finna intresserade läsare även långt utanför skånes regioner.

Renovera så att du slipper renovera.

Renovera väggen så den varar husets livstid ut! Välj murad fasad. Men välj den tryggt byggd enligt Sköldinge-systemet. Då får du den professionella väggen – säkerheten själv.

Räkna på färdig fasad så ser du att det inte kostar mer att bygga på kvalitet. Och Sköldinges konstruktions-service får du på köpet.

Renovering från grunden.

Skräddarsytt för ROT-objekt. Det är Sköldinge-systemet med sina prefabricerade bärande konstruktionsele-

ment. Huvudkomponenterna är dels typgodkända upplagssystem med balkar och konsoler, dels balkar av spännarmerade murstensskift (marknadens enda typgodkända) för överbyggnad av fasadöppningar.

Allt upplag klart för bruk.

I stället för att gjuta en tidsödande och dyr betongsockel längs hela fasaden ska du använda Knaggen, det specialutvecklade upplagssystemet från Sköldinge.

Knaggen är prefabricerade betongkonsoler med ingjutna förankringsjärn för infästning i väggen. Ovanpå Knaggen läggs förspända prefabbalkar av betong eller mursten. Du kan bygga med Knaggen synlig (målad eller omålad) som ett eget dekorelement i fasaden. Eller också placerar du Knaggen under mark.

Mer än så behöver du inte, om bara det bästa är gott nog.

Färdig vägg eller ofärdig?

Till de mest kritiska momenten när fasaden renoveras hör överbyggnader över dörrar och fönster.

Platsbyggda balkar har sina svagheter. Det är svårt att beräkna och bygga dem tillförlitliga. Den mänskliga osäkerhetsfaktorn finns alltid med i bilden. Lösa armeringsjärn kan rosta. Risken finns att fogar spricker och stenar lossnar, särskilt nertill i balken där krafterna är störst och stenarna hänger fritt. I värsta fall rasar delar av fasaden.

Men med Sköldinge-systemet bygger du väggen färdig för gott.

Väggen håller vad vi lovar.

Sköldinge-balken består av minst ett skift murstenar, hopfogade med en kärna av betong + armeringsstål. Varje enskilt element är förspänt enligt typgodkända beräkningsmetoder. Det ger tryckta påkänningar så att stora laster kan tas upp och sprickor förebyggs.

Vi projekterar och dimensionerar elementen utifrån uppdragsgivarens underlag. Den servicen kostar inget extra utan är en del av vår produkt.

Med Sköldinge-systemet får du ett avsevärt snabbare och absolut pålitligt fasadbygge. Renoveringens svaga punkter punkteras; bristerna är förutsedda och förebyggda.

Sprickfritt, rakt och bärkraftigt med marginal. Så borde alla fasader renoveras.

 **Sköldinge
Byggelement AB**

**Säkerhetsmärket
för murad fasad.**

Sköldinge Byggelement AB
Box 9, 640 24 Sköldinge
Telefon 0157-503 70

Har du fått den?

32 SIDOR
INTRESSANT
LÄSNING OM
TEGEL!

Om inte, så ring 040/787 70
så kommer den som ett brev
på posten.

SYDTEGEL

MALMÖ: FERSENS VÄG 16, 211 42 MALMÖ. 040/787 70.
GÖTEBORG: TÖLTORPSGATAN 137, 431 41 MÖLNDAL. 031/87 02 70.
STOCKHOLM: LÖVHOLMSBRINKEN 2 A, 117 43 STOCKHOLM. 08/45 25 50.